

Åtgärder mot de ekonomiska följderna av coronaviruset

1. Bakgrund

Hur riskerar Corona-krisen att slå mot näringslivet?

Man kan dela in effekterna i direkta och indirekta effekter. De *direkta effekterna* uppstår om sjukdomen sprids i befolkningen och medför sjukskrivningar och ökad belastning av sjukvården. De *indirekta effekterna* handlar om hur oron för att bli smittad av viruset påverkar beteendet hos hushåll och företag. Det handlar framförallt om ett snabbt minskande resande utomlands. De indirekta effekterna påverkar ekonomin snabbast och kan ha stora konsekvenser för vissa branscher, men sannolikt inte för hela ekonomin.

De branscher som främst riskerar att drabbas av oron för coronaviruset är resebranschen (flygbolag, resebyråer, kryssningsfartyg), mötesbranschen (mäss- och konferensanläggningar) och restaurangbranschen. Även kultursektorn kan drabbas om medborgarna undviker att samlas på teatrar, i biografier och konserthallar. Ytterligare branscher som förmodligen drabbas tidigt är konsult- och bemanningsbranscherna eftersom deras kunder kommer att försöka dra in på de mest rörliga kostnaderna.

I förlängningen kommer även den finansiella sektorn påverkas negativt om konkurserna ökar och ett stort antal låntagare i de drabbade branscherna ställer in sina betalningar. Ännu en konsekvens av en kris brukar bli stigande arbetslöshet vilket ger ökade kostnader för ekonomisk trygghet och för omställning av arbetskraften.

Redan nu har Almega fått starka indikationer från företag och organisationer i resebranschen om att oron för coronaviruset har medfört en kraftig nedgång i resandet.

Snabbhet och beslutsamhet viktigare än perfektion

En finansiell kris är en oförutsedd och extraordinär situation som kräver ett snabbt och kraftfullt agerande. Det gäller att agera enligt principen "hellre för mycket än för lite".

En frågeställning är om man ska jobba med få eller många verktyg. Fördelarna med att använda få verktyg är bättre transparens och förutsägbarhet och större möjligheter till utvärdering och ansvarsutkrävande. Fördelarna med mer omfattande palett av åtgärder är en större flexibilitet för olika problem och förlopp. Till dessa fördelar ska läggas den förtroendeskapande aspekten. Det är sannolikt så att ett uppvisande av en bred åtgärdsarsenal förbättrar trovärdigheten.

Staten bör erbjuda stöd vid händelser som ligger utanför företagets kontroll och hjälpen inte urholkar företagets eget ansvar.

Risk för snedvriden konkurrens?

Det är vanligt att olika branscher påverkas olika mycket av kriser och har olika behov av stöd. För att krishantering inte ska bli för kostsam krävs att man tar fram riktade åtgärder med hög träffsäkerhet. Samtidigt bör man undvika att statliga stöd snedvrider konkurrensen mellan företag men det kan inte ses som en subvention om staten bidrar till att avhjälpa en kris där den potentiella samhällsekonomiska skadan kan bli långt större än risken för att konkurrensen påverkas. Detta gäller absolut om en kris riskerar leda till omfattande konkurser som orsakar långsiktigt skada på ekonomin. Om en kris drabbar en hel bransch symmetriskt, vilket riskerar att ske inom resebranschen, är det lättare för staten att erbjuda stöd utan att konkurrensen snedvrids.

2. Förslag till krisåtgärder

Oron för smitta och smittspridning sprider sig i befolkningen och i näringslivet vilket leder till snabbt förändrade rese- och mötesbeteenden. Detta riskerar få mycket allvarliga konsekvenser för flygbolag och resebyråer i första hand men kan även påverka mötesbranschen, kultursektorn, konsult- och bemanningsbranschen kraftigt.

Dessa branscher utsätts för en riktad efterfrågechock som är svår att bemöta med generella finans- och stabiliseringspolitiska stimulanser. Almega efterlyser därför tydliga och kraftfulla näringspolitiska insatser som riktas till de drabbade branscherna. Lärdomar bör dras av tidigare kriser och krishantering (se bilagan).

1. Inför ett tillfälligt skatteuppskov för företag i de drabbade branscherna. Det är en snabb och obyråkratisk lösning med hög träffsäkerhet och god förväntad effekt som prövats tidigare med framgång.
2. Inför ett likviditetspaket som gör det möjligt för företagen i de drabbade branscherna att överbrygga en tillfällig svacka i efterfrågan genom tillgång till krediter med långa löptider och låga kostnader. Almi företagspartner kan ges ett finansiellt tillskott och ett särskilt uppdrag att rikta stöd till företag i krisbranscherna.
3. Krispaket för omställning mot digitalisering och för klimatanpassning och kompetensutveckling. Kriser är ett bra tillfälle att göra nödvändiga strukturanpassningar så att konkurrenskraften och livskraften i branscherna stärks. Företag i krisbranscherna bör få stärkta möjligheter att ansöka om utvecklings- och omställningsmedel, till exempel från EU:s regional- och socialfond, men också genom särskilda satsningar från regeringens sida.
4. Slopa tillfälligt moms på resor för framtida resebokningar och inför ett moratorium för skattehöjningar som slår mot resebranschen.
5. Regeringen måste se till att reformen om korttidsarbete börjar gälla omgående.

3. Bilaga: Hur mötte regeringen finanskrisen 2008–2009?

Finansiella åtgärder

Mer likviditet

Under finanskrisen använde Riksbanken ett stort antal verktyg för att på olika sätt hantera den likviditetskris som uppstod och se till att bankernas ansträngda likviditetssituation inte skulle leda till en kreditåstramning eller stopp i betalningssystemet. Generell likviditetstillförsel i kronor och i utländsk valuta (ökad utlåning till bankerna genom auktioner och genom lån till fast ränta och 12 månaders löptid), samt särskilt likviditetsstöd till krisbanker.

Exportkreditnämnden och Svensk Exportkredit (SEK)

Under finanskrisens akuta fas fungerade de normala systemen för handelskrediter extremt dåligt. Företag krävdes på förskotts betalning, vilket ställde stora krav på likviditet. För att ge EKN möjlighet att möta den ökade efterfrågan och främja kreditförsörjningen beslöt regering och riksdag att höja myndighetens garantiramar. Garantiramen utökades från 200 miljarder kronor till 350 miljarder kronor per den 1 januari 2009. I ett senare skede utökades ramen ytterligare till 500 miljarder kronor från och med 2010. För att undvika negativa effekter på kreditförsörjningen beslöt riksdagen hösten 2008 att ge SEK ett kapitaltillskott på 5,4 miljarder kronor. Samtidigt gav riksdagen regeringen möjlighet att ge SEK en låneram på 100 miljarder kronor och att bevilja bolaget en kreditgaranti på 450 miljarder kronor.

Almi Företagspartner

Läget på kreditmarknaden hösten 2008 medförde att Almi mötte en kraftigt ökad efterfrågan på lån. För att ge Almi möjlighet att svara upp mot uppgången i efterfrågan, beslöt riksdagen i slutet av 2008 att tillskjuta 2 miljarder kronor.

Tillfälligt skatteuppskov för företag

Det framkom tecken under krisen på att företag hade svårt att få banklån. Regeringen kom då med förslaget att företagen skulle få möjlighet att skjuta upp inbetalningen av preliminära skatter och arbetsgivaravgifter för sina anställda. Företagen skulle således kunna få en kredit av staten om de utnyttjade denna möjlighet.

Från och med mars 2009 erbjöds samtliga aktiebolag i Sverige utan skulder hos Kronofogdemyndigheten möjligheten att skjuta upp som mest två månaders inbetalningar av anställdas preliminära skatt och arbetsgivaravgifter under 2009 med i maximalt 12 månader. I januari 2010 införde dock regeringen möjligheten att förlänga skatteansånden

Programmet hade flera intressanta egenskaper: det inriktade sig på lönekostnader snarare än på vinstskatter; de administrativa metoderna för inhämtning av skatter var välkända för företagen; inga säkerheter krävdes och företagen behövde inte ansöka om lånet och vänta på godkännande samt att räntenivån sattes avsiktligt ganska högt för att inte tränga ut lån med marknadsmässiga räntor.

Krediterna användes till investeringar. Företagen ökade sin skuldsättning med lika mycket som värdet av de lån de tog. De investerade två tredjedelar av krediterna i rörelsekapital och en tredjedel i fasta tillgångar. Det innebär att de företag som tog emot de statliga lånen troligen var finansieringsbegränsade och att lånen fyllde sitt syfte att motverka detta.

Näringspolitiska åtgärder under finanskrisen

I januari propositionen 2009 presenterade regeringen ett samlat stimulanspaket mot krisen, omfattande 22,9 miljarder för perioden 2009–2011.

Förstärkning av Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadspolitiken

Regeringen förstärkte resurserna till Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadspolitiken med 3,5 miljarder kopplat till stärkt jobbcoaching och fler praktikplatser.

Förstärkt ROT-avdrag

Regeringen avsatte 3,6 miljarder till ett ROT-avdrag till hushållen

Krispaket till fordonsindustrin

Den svenska fordonsindustrin och dess underleverantörer drabbades först och hårdast av krisen. Fordonspaketet omfattade totalt 28 miljarder kronor med inriktning att stärka den svenska fordonssektorn, särskilt inom områdena klimat och säkerhet. Paketet innehåller tre huvudsakliga delar. Den första delen var ett kapitaltillskott om 3 miljarder kronor som går till att bilda ett nytt aktieföretag med syfte att bedriva forsknings- och utvecklingsverksamhet (Fouriertransform). Den andra delen var statliga garantier för lån upp till 20 miljarder kronor från EIB (europeiska investeringsbanken) för omställning till grön teknologi. Den tredje delen utgjordes av statliga undsättningslån (upp till 5 miljarder kronor) till företag inom fordonssektorn som befann sig i ekonomiska svårigheter. Löptiden låg på sex månader och även här krävdes fullgoda säkerheter för lånen.

Regionala åtgärder

Vad gäller möjligheterna till kompetensutveckling för företag under krisen blev Socialfonden en viktig resurs, där det bland annat gjordes särskilda varselutlysningar i vissa regioner under vintern och våren 2009. Sammantaget skapades kompetensinsatser med direkt stöd från Socialfonden på omkring en halv miljard kronor under denna period. Den kanske tydligaste åtgärden med direkt koppling till finanskrisen som vidtogs med stöd av regionalfonden var en satsning på "Företagsakuter" som gjordes i flera län, och som syftade till att kunna ge akut rådgivning och stöd till krisdrabbade företag.